

ПОЧИТУВАЊЕ НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Македонија, Поранешна Југословенска Република

Македонија, која стана независна во 1991 година после распадот на Југославија, е парламентарна демократска држава со мултиетнички партиски претставници и претседател избран по пат на гласање. На парламентарните избори одржани во септември, опозиционите партии, вклучувајќи ја и албанската партија, првично формирана од поранешени бунтовници, го освоија мнозинството на места. Изборите беа слободни, фер, и мирни. Организацијата за Безбедност и Соработка во Европа (ОБСЕ) спроведе голема меѓународна набљудувачка мисија. Во ноември Социјал-Демократскиот Сојуз на Македонија (СДСМ), Либерално Демократската Партија на Македонија (ЛДП) и Демократската Унија за Интеграција (ДУИ) формираа етнички мешана влада предводена од Премиерот Бранко Џрвенковски. Претседателот Борис Трајковски, кандидатот од Внатрешната Македонска Револуционерна Организација-Демократска Партија за Македонско Национално Единство (ВМРО-ДПМНЕ), беше избран во 1999 година на избори окарактеризирани како нерегуларни. Во текот на годината, Владата и Парламентот продолжија со имплементација на Рамковниот Договор (ФЊА) кој во 2001 година бунтот го приведе кон крај и процесот на обнова продолжи. Рамковниот Договор обезбеди зголемување на граѓанските права за малцинствата и префрлување на надлежностите на централната власт во локалната власт. Уставот обезбедува независно судство, меѓутоа во тоа време судството беше неефикасно и беше подложно на политичко влијание.

Од февруари до јули 2001 година, Македонија се соочи со бунт предводена од косовските и натурализираните етнички Албанци. Иако бунтовниците изгледаа дека се борат за поголеми граѓански права за етничките Албанци, некои од набљудувачите исто така допринесуваа за криминогени мотиви или намери за формирање на нова, "Голема Албанска" држава. НАТО успешно помогна за престанок на огнот во јули 2001 година, и во август 2001 година, домашните политички партии го потпишаа Рамковниот Договор со меѓународна поддршка од САД и Европската Унија (ЕУ). До крајот на годината, Парламентот ги изгласа скоро сите обврзни законски дејствија спрема Рамковниот Договор (вклучувајќи го и амандманот на Уставот), за обезбедување поголеми граѓански права за малцинствата и пренесување на надлежностите на локалната самоуправа. Пред доаѓање на власт кон крај на октомври, СДСМ/ЛДП и ДУИ се договорија за заедничка владина платформа концентрирана на имплементација на Рамковниот Договор законите кои произлегуваат од Рамковниот Договор.

Министерството за Внатрешни Работи кое ги опфаќаше униформираната полиција, неуниформираната полиција, пограничната полиција, полициските резерви и внатрешната тајна служба за известување, беше под контрола на цивилен министер. Парламентарна комисија ги надгледуваше операциите. Министерството за Одбрана заедно со пограничната полиција ја делеше одговорноста за сигурност на границата. Во текот на годината, мулти-етничката

полиција го заврши своето враќање со помош на ОБСЕ и НАТО во руралните подрачја од кои беа истерани за време на конфликтот во 2001 година. Членовите на полицијата извршија сериозни повреди на човековите права.

Земјата, со околу 2 милиони жители, се соочи со константни економски потешкотии од осамостојувањето. Бруто домашниот производ (БДП) падна за 4.1% во 2001 година до \$3.7 билиони, или \$1.830 по жител. БДП во третото тромесечие од годината беше за 1 процент повисок односно во истото тромесечие минатата година; очекуваниот БДП за годината беше 0,3 проценти. Надворешниот долг кон крајот на декември беше \$1,52 билиони со однос долг-БДП од 41,7%. Годишната инфлација беше 1,8%, за 5,5% помала во 2001 година. Членовите на влада на заминува, предводена од ВМРО-ДПМНЕ, беа обвинувани за незаконско профитирање од приватизацијата на фирмите во државна сопственост. Невработеноста беше 31,9%. Нискиот животен стандард и големата стапка на невработеност ги забрзаа постојаните социјални немири.

Владините податоци за човековите права беа слаби; иако имаше одредени подобрувања во некои сфери, сепак сериозните проблеми останаа присутни. Владата што ја превзеде власта на 31 октомври се обврза да ги подобри човековите права во земјата преку конкретни акции. За време на претходната Влада имаше најмалку еден случај на незаконско убиство од страна на полицијата и безброј примери на тортури и претепувања на притворените од страна на полицијата. Во најголем број случаи на повреда на човековите права, Владата не превземаше доволно мерки, или, пак, никакви мерки воопшто, за испитување и дисциплинска одговорност на полицајците. Судството не вршеше доволно ефикасна истрага, ниту, пак, обвинуваше владини службеници за наводните повредите на човековите права. Произволно апсење и притворање продолжи да биде проблем. Полицијата продолжуваше со принудување на граѓаните да се појавуваат на сослушување, и покрај законот од 1997 година кој наложува полицијата да набави судски налог. Имплементација на Законот за Амнестија за поранешните борци, кои не беа обвинети за воени злосторства, продолжи кон крајот на годината. Додека повеќето судски власти соработуваа, некои го опструираа имплементирањето на законот. Полицијата ги заплашуваше и физички ги напаѓаше членовите на медиумите. Владата донесе известни ограничувања на религиозната слобода со рестрикција за основање на места за богослужба.

Насилството и дискриминацијата врз жените (особено во заедниците со етнички Албанци) останаа како проблем. Општествената дискриминација кон малцинството, вклучувајќи ги Ромите, етничките Албанци, етничките Турци и етничките Срби, исто така остана проблем. Проблем беше и наведувањето на проституција на жените и девојките. Примената на одредбите од Рамковниот Договор ги постави основните законски мерки за подобрување на граѓанските права и правата на малцинствата. Македонија беше поканета да учествува на Втората Министерска Средба на Демократските Заедници (Цомуунитс оф демоцрациес) во Сеул, Република Кореја, во ноември.

За време на Македонскиот внатрешен конфликт во 2001 година, полицијата, етничките Македонски паравоени сили заедно со полицијата, и Ослободителната Национална Армија (ОНА) извршија многубројни сериозни злоупотреби. Законот за Амнестија обезбеди амнистирање од обвинување на поранешните борци на ОНА и оние кои ги изиграле владините органи, но не им даде заштита на воените криминалци. Меѓународниот Трибунал за Воени Злосторства за Поранешна Југославија (Хашкиот Трибунал) во октомври даде првенство на пет случаи за воени злосторства.

ПОЧИТУВАЊЕ НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Дел 1. Почитување на интегритетот на личноста, вклучувајќи ја и слободата на:
а. Произволно или незаконско одземање на живот

Полицијата продолжи повремено да врши незаконски убиства, а Главниот Јавен Обвинител Џиков и поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски одиграа главни улоги за овие криминални случаи да останат неказнети. Кон крајот на годината Бошковски дојде под истрага на Хашкиот Трибунал за неговата наводна улога во незаконските убиства на етнички албански цивили кај Ѓуботен во август 2001 година.

На 2-ри Март, кај Раштански Лозја, полицијата застрела и уби седум илегални емигранти кои се обидувале да поминат транзит низ земјата кон Грција. Полицијата потоа постави оружје и униформи на ОНА во близина на телата. Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски, менувајќи го својот исказ за инцидентот неколку пати во текот на денот, изјави дека седумтемина нападнале во заседа четири полицајци и кога возвраќале пуштајќи полицијата ги убила сите напаѓачи. Некои биле застрелани и по 56 пати. Бошковски ги прогласи седумтемина (шест Пакистанци и еден Индиец) за меѓународни терористи и изјави дека тие имале намера да ги нападнат амбасадите на западните земји, како и владини објекти. Истрагата на Министерот за Внатрешни Работи ги ослободи полицајците инволвирали во настанот, а Главниот Јавен Обвинител не спроведе соодветна истрага и не покрена обвинение за инцидентот. Новата Влада почна истрага за случајот, но немаше конкретна разврска до крајот на годината.

На 18-ти октомври, Македонската полиција во Тетово застрела и уби еден етнички млад Албанец и рани друг кога тие не застанале на контролниот полициски пункт.

Во декември 2001 година, припадниците на "Лавови", полициска паравоена единица застрелаа еден етнички Албанец, земјоделец, Сабит Алили, во ногата додека тој си работел на полето во с.Ратае. Тогаш "Лавовите" намерно му го врзала лабаво завојот на ногата; Алили подоцна умре од губиток на крв.

"Лавовите" го притворија и го мачеа синот на Алили, Неџат Алили (види Дел 1.в.). Министерството за Внатрешни работи према своето првобитно известување дека "Лавовите" се спротивставиле на голем "терористички напад" кај с.Ратае, заклучи дека застрелувањето било случајно и ги ослободи од обвинување инволвираните. Главниот Јавен Обвинител не поведе соодветна истрага, ниту пак покрена обвинение за инцидентите.

На 26-ти април македонската погранична бригада застрела и уби еден етнички Албанец и повреди и двајца други, додека етничките Албанци возеле камион низ илегалниот премин. Министерството за Одбрана изјави дека го испитува случајот, но истиот не беше разрешен до крајот на годината.

На 15-ти јули во Виница, 20 припадници на "Тигрите", специјална полициска единица, го претепале до смрт Алберто Стојчев и сурово повредиле тројца други за време на расправија во еден бар. Властите притворија 14 припадници на "Тигрите" и поведоа истрага. За одмазда шест припадници на "Тигрите" се обиделе да ја нападнат новинарката Маре Стоилова на погребот на Стојчев. Двајца од напаѓачите беа притворени 30 дена, но не беа осудени до крајот на годината. Судот во Виница не продолжи да обезбеди податоци или да ги потврди обвинувањата. До крајот на годината немаше разврска на случајот.

На 30-ти август еден припадник на "Лавовите" застрела и уби еден маж, етнички Албанец, на влезот на автопатот Тетово-Гостивар за време на операција на против-киднапирање. Случајот остана нерешен до крајот на годината. На 19.-ти октомври неидентификувани лица убија еден млад етнички Албанец и ранија двајца други при што полицијата и ОБСЕ веруваа дека тоа било пуштање за одмазда, поврзано со инцидентите од претходната ноќ. Полицијата спроведе истрага и за двата инциденти, но до крајот на годината тие останаа нерешени.

Во април Хашкиот Трибунал ја набљудуваше ексхумацијата на телата кај с.Љуботен. Активноста беше во врска со докажување на првенство во случајот на наводни нелегални убивања на етнички албански цивили од страна на полицијата кај с.Љуботен во август 2001 година. Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски беше во голема мера осомничен за давање наредба за убиства.

Од Македонската Армија немаше известување за прекршоци. Меѓутоа, се случија некои злоупотреби во подрачјата каде што патролираа и полициските и воените сили. Граѓанскиот конфликт во 2001 година резултираше со голем број жртви на етнички Македонци, вклучувајќи околу 75 безбедносни службеници и непознат број жртви етнички Албанци. Македонската Полиција, паравоените формации и етничките албански екстремистички групи извршуваа незаконски убиства.

На 26-ти август непознати напаѓачи застрелаа и убија двајца етнички македонски полицајци, Даниел Јанковски и Александар Николиќ, во близина на Гостивар.

Меѓу осомничените притворени од полицијата беше Селам Селами кој бил сурово претепан и претрпел трајни повреди (види Дел 1.в.). Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски --без доказ-- го обвини претседателот на ДУИ - Али Ахмети за убиствата.

На 12-ти септември Фадил Елмази, полицаец етнички Албанец беше застрелан и убиен за време на еден напад на привремената полициска станица кај Боговиње. Избеганите напаѓачи беа обвинети дека се членови на вооружена екстремистичка група на етнички Албанци.

Конвенцијата во Отава ја обврза Владата да ги уништи нагазните мини до февруари 2003 година. Вкупно 4.000 противпешадиски мини требаше да се чуваат за потребите за стручна обука на припадниците на Армијата. Во присуство на меѓународни набљудувачи, Македонската Армија уништи 22.820 ПМР-2А противпешадиски мини од вкупно 42.871 кои државата ги наследи од армијата на Поранешна Југославија во воената база Криволак. Од октомври 2001 година 3,5 милиони квадратни километри беа исчистени од мини; беа откриени и уништени 18 мини и 650 парчиња неексплодирани направи. До крајот на годината со операцијата на деминирање беа исчистистени уште други 36 села и подрачја од 1,54 милиони квадратни метри со мини. Програмата на Меѓународниот Комитет на Црвениот Крст (ИЦРЦ) за едукација на децата за опасноста од неексплодирани направи, која почна во август 2001 година, сега продолжи. Меѓутоа, напорите за деминирање и отстранување на неексплодирани направи не завршија до крајот на годината. На 8-ми мај еден италијански офицер на НАТО лисиците беше убиен, а еден германски офицер ранет кога нивното возило наишло на мина, додека вршеле деминирање во Тетово.

6. Исчезнување

Немаше извештаи за политички мотивирани исчезнувања. На 8-ми јули Меѓународната Комисија за Киднапирани и Други Исчезнати Лица (формирана од ЕУ), поднесе извештај за судбината на 20 лица--13 етнички Македонци, шест етнички Албанци и еден бугарски државјанин--кои беа исчезнати за време на конфликтот во 2001 година. Извештајот ја покажа неспособноста на Комисијата да пронајде некои од дваесетмината или нивните остатоци и покрај упорноста на полицијата, поранешните борци на ОНА, и мобилниот телефонски провайдер "Мобимак". Комисијата го критикуваше Министерството за Внатрешни Работи за "недостиг на сериозна истрага" за судбината на исчезнатите лица. Таа исто така за Министерството за Внатрешни Работи рече дека "прилично загрижувачки е што Комисијата има сработено малку, што личи на обична полициска работа, а недостатокот од сериозна истрага покренува прашања од посериозна општа природа". Поранешните борци на ОНА и лидери допринесоа за исчезнување на етичките Македонци, меѓутоа одбија да дадат информации према мислењето на Комисијата. Извештајот закључува дека најмалку осум од 13 исчезнати етнички Македонци се грабнати од ОНА и дека останатите етнички

Македонци биле последно видени во места каде е возможно или веројатно дека се сретнале со единици на ОНА. Познато е дека најмалку тројца од шесте исчезнати етнички Албанци биле во близината на полицијата кога исчезнале. Автомобилот на едниот беше пронајден надвор од полициската станица во Битола. За случајот на другите тројца етнички Албанци и Бугаринот, Комисијата изјави дека нема податоци. Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски јавно и остро го критикуваше извештајот и предлагаше Претседателот на Комисијата, Амбасадорот Ларс Вахлунд, да биде претеран од Македонија.

ДНК тестовите покажаат дека остатоците од масовната гробница кај с. Непроштено припаѓаат на најмалку четири лица. Кон крајот на годината Меѓународниот Комитет за Исчезнати Лица се договараше со Владата и членовите на семејствата да помогне во решавање на случаевите. Хашкиот Трибунал, кој има првенство, планираше да почне истрага за с. Непроштено во почетокот на 2003 година.

в. Малтретирање и други сувори, нечовечки или деградирачки постапки или казнување

Уставот забранува вакви дејствија, меѓутоа полицијата понекогаш употребуваше прекумерна сила при затворање на осомничени криминални лица и понекогаш малтретираше и злоупотребуваше затвореници.

На 25-ти февруари се претпоставува дека полицијата го претепала Градоначалникот на Пласница Исмаил Јаоски, македонски муслиман, откако го сопреле на патот меѓу Прилеп и Градско. Кога Јаоски известил за инцидентот во полицијата во Прилеп, според изјавите, истите полицајци го претепале во полициската станица. Според изјавите, поранешниот началник на станицата го прекинал инцидентот и го ослободил Јаоски. Државниот Јавен Обвинител во Прилеп не покрена обвинение против полицаецот, наведувајќи дека нема доволно докази. Бидејќи Државниот Јавен Обвинител беше не реагираше, Јаоски најмил адвокат и покренал обвинение против полицаецот кој го претепал. На 14-ти март "Лавовот" Спасе Златанов застрела и трајно осакати 16-годишно момче наводно дека ја одбил понудата за пијалок. Златанов беше обвинет за обид за убиство и казнет на осум години затвор.

На 26-ти април шест до осум полицајци брутално го претепаа набљудувачот на ОБСЕ, кој присуствуval на забава во еден бар со реноме дека е често посетуван од приврзаници на ВМРО-ДПМНЕ. Беше наведено дека присуството на некои гости (вклучувајќи етнички албански преведувачи, припадници на НАТО лисиците) на забавата веројатно привлекло непријателско внимание. Откако за инцидентот неколку пати му било известувано, Главниот Јавен Обвинител побарал жртвата да поднесе извештај до Основното Јавно Обвинителство за да

се собираат повеќе податоци за настанот. Случајот не беше решен до крајот на годината.

Во април полицијата го притвори Вулнет Ќазими, полициски инспектор од Тетово, за недозволена трговија и шверц со droga. Ќазими наведил дека неговите колеги полицајци го грабнале на сила, го претепале, го мачеле и го обвиниле за заговор со политичката партија ПДП, за напад на тетовскиот ресторант Дора, сопственост на ДПА. Ќазими тврди дека бил принуден да потпише признание. Во текот на двонеделното приведување полицијата не го известила семејството на Ќазими за неговата состојба и одбила да му даде храна, вода и медицинска нега. Во ноември Ќазими беше прогласен за виновен и осуден на една година затвор.

На 13-ти јуни полицијата ги притвори браќата Бојан и Душко Аранѓелови од Кочани. Во полициската станица браќата биле раздвоени. Душко, член на тогаш-опозиционата партија СДСМ, наводно бил измачуван додека бил врзан за радијатор.

Во јуни, наводно, пијани полициски резервисти застрелале и раниле 11-годишно девојче на скопските улици. Не е познато дека Министерството за Внатрешни Работи превзело било каква акција до крајот на годината.

Кон крајот на август, Полицијата во Гостивар уапси тројца етнички Албанци, под сомнение дека се инволвирали во смртоносно застрелување на двајца полицајци. Еден од уапсените, поранешен инвалид, по име Селам Селами, бил сурвично претепан и му биле нанесени трајни повреди на главата и тој остана во кома до крајот на октомври. Меѓународниот Црвен Крст и ОБСЕ постојано и неуспешно се обидуваа да пријдат до Селами. Гостиварскиот суд не покрене обвинение против Селами поради недостаток на докази, но скопскиот суд подоцна го обвини Селами на криминална основа. Кон крајот на октомври приведувањето на Селами се продолжуваше на два пати. Тој остана притворен се до сослушувањето и според изјавите, му било одбиено давањето соодветна медицинска нега. Во почетокот на декември тој беше ослободен со кауција. До крајот на годината не беше закажан датум на судење.

На 28-ти ноември, Вршителот на Должност Генерален Директор на македонската Царина Ванчо Лазаров беше брутално претепан и хоспитализиран. Пред нападот, на Лазаров му се заканувале во неколку наврати, наводно, за да го спречат во неговата намера за имплементација на антикорупциската програма кај Царината. Кон крајот на годината истражувањето сеуште беше во тек.

Во мај за време на вежбата на припадниците на "Лавовите" со огнено оружје, поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски повреди четири лица. Растојанието до метите, во кои тој истрела 30-милиметарска граната беше премногу мало. Како резултат на тоа повратен шрапнел удри и повреди четири лица. Иако беа покренати обвиненија против поранешниот Министер за

Внатрешни Работи, истражувањето беше ставено во мирување до крајот на годината, бидејќи Судот во Гостивар не го исплати целосно Институтот за Судска Медицина за извршената работа за време на истражувањето. Одговорните полицајци не беа соодветно казнети.

Според Хелсиншкиот Комитет, на 3. април, шест до осум припадници на "Лавовите", привеле и, наводно, измачувале двајца македонски Муслимани, Џано Џаноски и Вебија Салоски, кои собирале дрва во шумата близу с. Октиси. Полицијата тврдеше дека луѓето немале лични исправи и дека само се обидувале да ги задржат. Џаноски и Салоски според изјавите избегале после околу еден час и се обиделе да кажат за инцидентот во полициските станици и во Октиси и во Струга. По настојување од Хелсиншкиот Комитет, Министерството за Внатрешни Работи соопшти дека некои од инволвираните полицајци се ослободени привремено од должноста.

Меѓу 29-ти август и 1-ви септември, некои припадници на "Лавовите", наводно, претепале најмалку седум етнички Албанци во текот на операциите за обезбедување на автопатот Гостивар-Тетово. Операцијата беше реакција на киднапирањето на пет етнички Македонци (види Дел 1.б.).

Во декември 2001, припадници на "Лавовите" го притворија Неџат Алили, без објаснување, и го ослободија после два дена. Алили изјави дека додека бил притворен, тој бил измачуван и му била вишприцувана непозната супстанца. Ниту поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски, ниту пак Главниот Јавен Обвинител не спроведоа истрага и не осудија ниеден од сторителите.

Имаше исто така и известија за претепување на новинари од страна на полицијата (види Дел 2.а.).

Имаше веродостојни извештаи за повремени насиљства на полицијата врз Роми, вклучувајќи и тепање за време на апсење и притвор (види Дел 5).

Според Центарот за Меѓуетничка Толеранција и Бегалци, полицијата била вмешана и во трговија со луѓе (види Дел 6.ф.).

На 23-ти јануари, пет непознати, маскирани лица го претепале Павле Тодоровски, етнички Македонец, заменик претседател на ново-формираниот локален меѓуетнички совет, во неговата куќа во с. Теарце, близу Тетово, месност каде мнозинство жители се етнички Албанци. Не е разјаснето дали напаѓачите биле етнички Албанци или етнички Македонци кои се спротивставеле на напорите на Тодоровски за локално помиривање. Меѓутоа, според извештајот на Амнести Интернешнал (АИ) за инцидентот, напаѓачите го нарекле Тодоровски "Македонски предавник".

На 31-ви октомври, настала експлозија близу влезот на зградата на Парламентот. Полицијата го видела, но не можела да го фати напаѓачот. Никој

не беше повреден, но десетина возила беа оштетени. Многумина го протолкуваа нападот како предупредување на Али Ахмети од ДУИ да не присуствува на седницата; тој не присуствуваше. И Македонскиот Национален Фронт (МНФ) и Албанската Национална Армија (АНА) објавија соопштенија, преземајќи одговорност за нападот.

Условите во затворот општо земено ги задоволуваа меѓународните стандарди, во поглед на исхраната, хигиената и потребната медицинска нега. Мажите и жените беа одвоени. Додека малолетниците исто така требаа да бидат издвоени, ограничениот простор во тоа време наметна постарите малолетници да бидат измешани со возрасните. Притворени несудени лица беа издвоени од осудените криминалци. Владата дозволуваше посети на осудените затвореници од страна на независни набљудувачи на човековите права, како што се Меѓународниот Црвен Крст и Правобранителот за Човекови Права. Меѓутоа, законот забранува посети на неосудените притворени лица од било кого освен неговиот адвокат, и оваа одредба вообичаено се спроведуваше.

Како резултат на Владината ратификација на Европската Конвенција за спречување на малтретирање и нечовечка или деградирачка постапка или казнување, Европскиот Комитет за Спречување на Малтретирање (ЦПТ) беше овластен да ги посети сите затвори на регуларна основа или на ад хок основа. Во јули делегација на комитетот ја посети полициската станица на Бит Пазар (Скопје), полициската станица во с. Мирковци (скопско) и полициската станица во Тетово.

г. Произволни апсење, притворање или прогонство

Со Уставот посебно се забранува незаконско апсење. Меѓутоа, произволните апсења и притворања беа сериозен проблем. Иако законот бара налог за апсење, оваа одредба често се игнорираше и беше вообичаено да не се издаде налог извесно време после апсењето или, пак, судијата да одрекува дека го потпишал налогот. Уставот вели дека притворениот мора да биде изведен пред суд во рок од 24 часа од апсењето. Обвинетиот има право да контактира со адвокат за време на апсењето и да има присутен адвокат во текот на полициските и судските постаки. Меѓутоа, според набљудувачите за човекови права и адвокатите за кривична одбрана, полицијата одвреме навреме го прекршуваала 24-часовниот период во кој осомничениот мора да биде изнесен пред суд и не овозможувала притворените да контактираат со адвокат.

Постојат неколку веродостојни извештаи каде полицијата користела фалсификувани налози (види Дел 3).

Максималната должина на притвор пред судење е 180 дена. Пречекорувањето на 180 дена претставува проблем и често пати притворените беа задржувани со слаби докази. Меѓународниот Црвен Крст постојано се обидуваше да дојде во контакт со притворените во текот на годината и успеа во некои случаи меѓутоа

не кај сите. Откако се формира новата Влада не беа направени никакви обиди. Истражниот судија одлучуваше за законитоста на притворањето. Ако судијата одлучеше дека едно уапсено лице треба и понатаму да биде притворено, тој требеше веднаш да го извести Јавниот Обвинител. Ако Обвинителот не поднесе барање за кривична истрага во рок од 24 часа, истражниот судија мора да го ослободи уапсеното лице.

На 8-ми јули, семејствата на 12 етнички Македонци кои исчезнаа за време на конфликтот од 2001 година, го блокираа патот Скопје-Тетово кај с. Желино во знак на протест поради тоа што немаше никаков напредок во одредување на судбината на нивните блиски. Министерството за Внатрешни Работи ја искористи приликата да инфильтрира вооружени припадници на "Лавовите" во групата, со намера да предизвикаат вооружен конфликт со етничките Албанци во регионот. Иако поранешните борци на ОНА кои беа вооружени ги опколија "Лавовите" и членовите на семејствата, тие на крај им дозволија да си отидат без понатамошни инциденти.

На 29-ти август, неидентификувани насилици етнички Албанци грабнаа пет етнички Македонци на автопатот Тетово-Гостивар. Киднаперите бараа ослободување на четири наводно членови на АНА, сигурно заминување и инволвирање на полицијата три часа отпосле. Барањата не беа пресретнати и жртвите беа ослободен набргу отпосле без инциденти. На 9-ти септември, Министерството за Внатрешни Работи јавно изјави дека побарало од Јавниот Обвинител да поднесе кривични пријави против напаѓачите, кои тие не ги идентификувале.

Во ноември Меѓународната Комисија за Исчезнати Лица отвори канцеларија во Скопје за понатамошно настојување да се одреди судбината на 20 лица кои исчезнаа за време на конфликтот во 2001 година (види Дел 1.б.). И покрај истражувањата, судбината на 20 исчезнати лица остана непозната до крајот на годината.

На 7-ми март, Парламентот го донесе Законот за Амнестија во корист на лицата обвинети за војување заедно со, или активно подржување на ОНА до датумот на нејзиното распуштање во септември 2001 година. Многу лица имаа корист од Законот, вклучувајќи ги и некои чии "криминални активности" биле извршувани уште во 1996 година. Свирепите злодела извршени од борци на ОНА, кои беа заштитени со Законот за Амнестија, вклучуваа убивање и прогонство на Македонците во селата северно од Тетово. Законот за Амнестија јасно ги исклучи лицата обвинети за воени злосторства, но постарите политички лидери на етнички Албанци понекогаш се повикуваа на Законот настојувајќи да бидат ослободени сите поранешни борци било да се или не се обвинети за воени злосторства. Во неколку случаи полицијата лажно ги обвинуваше поранешните борци за воени злосторства за да го оправдаат продолжувањето на нивниот притвор.

Во ноември 2001 година, при обезбедување на наводната масовна гробница кај с. Непроштено, полицијата уапси седум мажи под обвинение за поседување илегално оружје. Петмина од нив беа ослободени, а двајца Шкодран Идризи и Фадиљ Ферати, останаа во притвор се до нивното ослободување во почетокот на декември. Скопскиот Суд 2 тврдеше дека двајцата беа осомничени за измачување и сексуално злоставување на градежните работници од Маврово во август 2001 година. Обвинителот на Хашкиот Трибунал даде првенство на случајот со работниците од Маврово и четири други случаи на воени злосторства на 14-ти мај. На 26-ти јуни таа изјави дека не ги обвинува Идризи и Ферати за Мавровскиот случај и и нареди на државата да ги ослободи. Во октомври судот на Хашкиот Трибунал го прифати доказот на Обвинителот за првенство. Меѓутоа Главниот Јавен Обвинител Ставре Џиков не превзеде никаква акција за ослободување на Идризи и Ферати. Џиков беше разрешен на 4-ти декември и Идризи и Ферати беа ослодени набргу после тоа. Жителите од родните градови на двајцата и други приврзаници од етничка албанска припадност протестираа поради нивната невиност на неколку наврати. Не е познато дека некој член на заедницата на етнички Албанци соработувал со властта за да се идентификуваат извршителите на случајот на малтретирање.

Немаше извештаи за "информативни разговори" во текот на годината. Информативните разговори, кои порано беа предвидени со Законот за внатрешни работи и се спроведуваа во пракса, веќе не беа дозволени. Законодавството предвидува Министерството за Внатрешни Работи (полицијата) да може да повика некое лице на разговор, меѓутоа лицето не е обврзано да и дава било каква изјава на полицијата. Полицијата нема овластување да приведе некого насилино заради испитување. Со Уставот е загарантирано лицето да има право на бранител за време на полициската процедура. Меѓутоа, спрема АИ, сеуште имаше инциденти од страна на полицијата за лоша постапка и малтретирање на притворените.

Имаше веродостојни извештаи за тоа дека полицијата произволно апси и притворува Роми. Према Европскиот Центар за Правата на Ромите (ЕРПЦ), на 11-ти јуни, четири полицајци го претепале Челеби Семов и Неџат Камбери на периферијата на Штип, кога тие се враќале од собирање дрва за огрев во планините. Семов изјави дека тој и Камбери биле истуркани од колите од страна на полицијата, турнати на земја и им биле ставени лисици. Семов изјави дека полицаецот кој го турнал од колата го удрил по главата, потоа го зграбил за коса, го подигнал од земја и го удрил по главата со нога. Семов изјави дека Камбери, неговиот помлад син и еден друг човек биле однесени во полициската станица во штип. Во полициската станица Семов изјави дека полицијата им зела лични податоци и им издала документи за конфискување на нивните возила. ЕРПЦ поднесе приговор до штипскиот Јавен Обвинител. Истрагата почна во септември и штипскиот Јавен Обвинител ја извести ЕРПЦ дека идентификувале двајца можни осомничени, меѓутоа истите сведочеле дека Семов го повредил некој пријател.

Уставот забранува присилно прогонство, а Владата не го применуваше тоа.

д. Ускратување на фер и јавно судење

Уставот гарантира независно судство, а Владата во главно ја почитуваше оваа одредба во праксата, иако судскиот систем понекогаш беше неефикасен и подложен на политички манипулации. Главниот Јавен Обвинител и другите елементи на судството понекогаш делуваа така да останат неказнети некои државни претставници, кои предизвикале повреда на човковите права. Судскиот систем се состоеше од три дела општински судови, окружни судови и Врховен Суд. Уставниот Суд работи со предмети на уставна интерпретација. Правосудството обично беше слабо и имаше влијание од политичкиот притисок и корупција, делумно и поради ниските плати. Меѓутоа, немаше извештаи за големи злоупотреби или системска корупција.

Судските процеси ги водат судии назначени од Републичкиот Судски Совет (независна агенција) и потврдени од Парламентот. На секој судија му помагаат двајца поротници членови на заедницата, иако судијата ја донесува конечната одлука. Уставот гарантира правен застапник да им ги штити уставните и законските права на граѓаните, кога се прекршени од органи на државната администрација и други агенции од јавен интерес: беше формирана канцеларијата на Јавниот Правобранител и истата почна да функционира во 1997 година (види Дел 4).

Рамковниот Договор предвидува судството подобро да го разјасни етничкиот состав на популацијата и предвидува една третина од судиите на Уставниот Суд, Омбудсманот и тројцата членови на Судскиот Совет да ги избира Парламентот, како и поголемиот број членови на Парламентот од етничкото малцинство, за да се обезбеди застапеност на малцинствата. Во текот на годината се зголеми етничката разлика кај судиите. Немаше измени во членството на Уставниот Суд, но двајца од неговите членови беа етнички Албанци. Двајца од четири нови судии во Врховниот Суд од вкупно 25 членови, беа етнички Албанци. Еден од шесте нови судии од Апелациониот суд беше етнички Албанец, а еден од 17-те нови судии од Основниот Суд беше етнички Албанец.

Уставот гарантира фер јавно судење, а ова право обично го спроведува независно правосудство. Законот гарантира претпоставка дека лицето е невино се додека судот не докаже дека е виновно, право на бранител во прелиминарната судска постапка и за време на судската постапка, и право на жалба. Овие права главно ги спроведува правосудството. Судските сослушувања и донесувањето пресуда беа отворени за јавноста, освен во некои случаи, како оние во кои се работи за малолетници и оние каде постоеше закана за безбедноста на обвинетиот. Судските процеси не е дозволено да се снимаат за телевизија, согласно Законот за Кривична Процедура освен ако има овластување од судот во некои специјални околности.

Пред 7-ми март кога Парламентот го донесе Законот за Амнестија, Претседателот Трајковски во 2001 година помилува 64 лица кои биле обвинети за борба заедно со или активно ја подржувале ОНА. Најмалку 22 од преостанатите 24, кои не беа помилувани до декември 2001 година, беа амнистирани и ослободени во текот на годината. Изайр Самиу беше амнистиран за дела поврзани со конфликтот во 2001 година, но остана во притвор под кривично обвинение после конфликтот се до април, кога беше ослободен условно. До крајот на годината немаше други законски постапки околу неговиот случај.

Со усвојувањето на Законот за Амнестија, правосудството прекина стотици кривични процедури против борци на поранешната ОНА и активни приврзаници. Меѓутоа, правосудната примена на законот понекогаш беше погрешна. Судовите обично ги ослободуваа уапсените борци на поранешна ОНА, одлучувајќи дека Законот за Амнестија може да се примени на нив. Меѓутоа, Скопскиот Суд 2 и другите измислуваа обвинувања за "воени злосторства", за да се продолжи притворот на лицата кои можеа веднаш да го искористат Законот за Амнестија. Освен тоа, Скопскиот Суд 2 целосно не го имплементира Законот за Амнестија. Малкумина од поранешните борци ангажираа адвокати на време и им се обраќаа на судовите за да ги отфрлат нивните случаи; тие повеќе сакаат да чекаат додека судот не ги разгледе нивните случаи. Лидерот на поранешната ОНА, Али Ахмети, кој имаше кривично досие уште од времето на Југославија, не беше целосно амнистиран. Меѓутоа, со неговото потврдување како пратеник, тој како и другите членови на Парламентот, доби имунитет да не биде прогонуван за времетраење на неговиот мандат во Парламентот. Кон крајот на ноември, судовите објавија дека ги повлекле налозите за апсење на Ахмети и неки други личности баарани за злосторства за време на конфликтот покриени со амнстијата. До крајот на годината сеуште имаше околу 80 налози и неколку поранешни борци сеуште не беа ослободени.

На 25-ти октомври судот на Хашкиот Трибунал го одобри првенството побарано во мај од страна на обвинителот на Хашкиот Трибунал за пет случаи на воени злосторства. Правосудството ја најави својата спремност да одговори на упатствата за суспендирање на било какви домашни постапки околу петте случаи, но го одби барањето на обвинителот на Хашкиот Трибунал да има првенство во сите наредни случаи на воени злосторства.

Во почетокот на годината Правното Одделението на ОБСЕ ги ограничи своите активности за ад-хок помош во планот на повторното враќање на полицијата и набљудување на враќањето на бегалците, внатрешно раселените лица (ИДПс) и трговија со луѓе. ОБСЕ исто така и помогна на полицијата и службите за врска во голем број општини во кои се врати полицијата. Во текот на годината, Правното Одделението на ОБСЕ се фокусира на зајакнување на институциите (како што е Правобранителот), борба против трговија со луѓе (како што е

подршка на правосудниот и обвинителскиот систем за подобрување на обвинувањето во случаите) и реформа во правосудството (застапување на малцинството, реформи во кривични закони и судска транспарентност).

Немаше известувања за политички затвореници.

г. Неовластено мешање во приватноста, семејствата, домовите или дописите

Уставот забранува такви дејствија. Меѓутоа, Владата не секогаш ги почитуваше овие забрани во пракса. Немаше никаков напредок во истражувањето за прислушкување од случаите во претходните години, вклучувајќи и еден во кој беа инволвирали вработени од Министерството за Внатрешни Работи во почетокот на 2001 година.

Законот на суверена власт условува одземената земја на земјопоседниците да биде соодветно компензирана. Меѓутоа, во април Електростопанството на Македонија (ЕСМ) и Министерството за Финансии (Управата за заштита на Сопственост) извршија експропријација во неколку села покрај реката Треска. На сопствениците на експроприраното земјиште им беа понудени вон-пазарни цени од \$1 до \$2 (60 до 120 денари) за квадратен метар.

Значаен прогрес беше направен во реконструкција на домовите. Високиот Комесаријат за Бегалци при ОН (УНХЦР) и меѓународните соработници правеа напори за обнова на повеќе од 5.600 домови, што претрпеле помали оштетувања. Европската Агенција за Реконструкција продолжи со обнова на повеќе прилично оштетени домови и до крајот на годината заврши уште 550 куќи.

Дел 2. Почитување на граѓанска слобода, вклучувајќи:

а. Слобода на говор и печат

Уставот гарантира слобода на говорот и печатот. Меѓутоа, имаше извештаи во кои се вели дека Владата ги заплашувала медиумите кои ја критикувале нејзината политика и програма. Медиумите не беа вистински независни. Скоро сите медиуми беа поврзани со политички интерес, а новостите и информациите обично се објавуваа од политичка перспектива.

Политичките опозициони групи и Здружението на македонските новинари ја критикуваа владината тактика на заплашнување на медиумските куќи кои даваа извештаи со критика на Владата. Финансиските покровители на медиумските куќи се жалеа дека биле заплашувани со одмазда поради нивната поврзаност со медиумите кои преку извештаи ја критикуваат Владата. На пример: неколку месеци пред септемвриските избори Владата се закани дека ќе ја преиспита приватизацијата на компанијата Фершпед, во чија сопственост беше дневниот весник Вест, бидејќи ја поддржуваше опозиционата СДСМ.

Во Скопје се печате девет поважни дневни весници, како и голем број неделни и месечни публикации. Постоеше дистрибуција на национално ниво на дневниците и неделниците. Најголемите национални дневници беа Дневник, Утрински Весник и Вест. Имаше еден двојазичен (македонско/албански) национален дневник, Глобал. Некои градови и општини имаа локални весници. Владата обезбедуваше годишна финансиска помош за печатените медиуми. Имаше оптужби од печатот дека помошта била назначена по политичка линија, со провладини публикации или публикации спонзорирани од Владата, кои примаа најголема поддршка, без разлика на тиражот. Двата национални весници на албански јазик, Факти и Флака, примаа помош од Владата, како и весникот Бирлик на турски јазик. Двата весника Вечер и Нова Македонија, спонзорирани од Владата, постојано го критикуваа НАТО и Меѓународната Заедница, преку неточни написи и написи со предрасуди.

Водечка новинска и најголема издавачка куќа е Нова Македонија, која печатеше два национални дневника на македонски јазик (Нова Македонија и Вечер), еден национален дневник на албански (Флака) и еден национален дневник на турски (Бирлик). Во август Нова Македонија и продаде 70% од своите акции на една словенечка компанија. Имаше сомневање дека позади словенечката компанија се крие ВМРО-ДПМНЕ. Пред продажбата, Нова Македонија и Вечер обезбедија поволно покритие за владините активности. Новостите и информациите за опозицијата во овие весници беа постојано негативни. Кога беше формирана новата Влада беше преиспитана продажбата на акциите на словенечката компанија, а Никола Тасев, генералниот директор на Нова Македонија, беше уапсен и обвинет за злоупотреба на овластувањата. Тој беше пуштен со кауција на 31-ри декември. Четворицата други осомничени не беа притворени, ама нивните пасоши беа одземени. Откако новата Влада ја презеде власта, очигледна беше промената во издавачката политика и на Нова Македонија и на Вечер. Нивните чести напади на СДСМ и ДУИ, како и на Меѓународната Заедница, драстично се намалија.

Дистрибутерите на странски весници и магазини мораа да добијат дозвола од Министерството за Внатрешни Работи. Не е познато дека ваквите барања биле одбивани во текот на годината. Странските весници, вклучувајќи ги и оние од соседните држави ги имаше насекаде во земјата.

Македонската Радио и Телевизија (МРТВ) беше единствениот јавен еmiter во земјата, со дистрибуција која достигнува повеќе од 90% од популацијата. До крајот на август Македонската Телевизија имаше два канали: МТВ, која емитуваше програми само на македонски и МТВ2, која емитуваше програма на македонски, а нудеше и ограничени програми на албански, турски и српски јазик. Македонската Телевизија беше поделена по етнички и политички линии и не даваше сеопфатни и непристрасни вести и информации. МТВ и МТВ2 се сметаа како етнички телевизиски станици, а не канали на национален јавен еmiter. Во септември беше воведена МТВ3 според Рамковниот Договор. Програмите на

МТВЗ се еmitуваа во прв ред на албански, а до едно ограничено ниво на турски, влашки, ромски и српски. МТВ еmitуваа на македонски и го фаворизираше аспектот на Владата. Беше проценето дека има 150 локални радио и телевизиски станици, регистрирани во земјата. Советот за Радиодифузија на Македонија, со владина помош, издаваше лиценци на радио и телевизиските еmitери. Советот имаше влијание од Владата.

A1 Телевизија беше првиот приватен телевизиски еmitер, после кој следеше Телевизија Сител. И двете беа со седиште во Скопје и имаа широка национална дистрибуција. Имаше неколку приватни телевизиски станици на македонски јазик во Скопје, вклучувајќи ги Скај Нет ТВ, Телма и Канал 5. Имаше и две приватни телевизиски станици во Скопје на албански јазик, ТВ Ера и ТВ Тоска, како и најмалку една станица која еmitуваа на ромски јазик, ТВ БТР. ТВ Едо беше станица на босански јазик.

Законот за авторско право беше постојано прекршуван.

Владата не вршеше цензура на медиумите. Меѓутоа, во текот на годината поранешниот министер за Внатрешни работи, Бошковски, го тужеше новинарот на Старт, Марјан Ѓуровски, за објавување на извештај под наслов "Тие би предизвикале нова војна, само за да останат на власт". Новата Влада не направи рестрикција на медиумите (вклучувајќи ги и медиумите на етничките Албанци) и даде јасни индикации дека нема намера да го прави тоа.

Здружението на Македонските Новинари го окарактеризираа новинарството како високо ризична професија. Имаше извештаи за неколку инциденти со тепање на новинари од страна на полицијата, а Здружението на Македонските Новинари извести дека имало околу 40 случаи на физички напади или заплашувања на новинари од 1999 година. На 15-ти септември (денот на изборите) група на приврзаници на ВМРО-ДПМНЕ, според извештаите, ја грабнале камерата од еден камерман и го тепале пред гласачката единица во селото Косел, Охридско. Непосредно пред изборите четворица припадници на "Лавовите" го претепаа и беше хоспитализиран спикерот на Радио Тумба Зоран Божиновски. Тој го критикувал директорот на Царина, Драган Даравелски. Членот на "Лавовите", Горан Трајковски беше прогласен за виновен и осуден на една година затвор. После хоспитализацијата на Божиновски, околу 150 новинари протестираа пред Парламентот и Министерството за Внатрешни Работи, извикувајќи го sloganот "Тука сме, тепајте не!".

Во септември непознато лице со пиштол ја нападна печатницата на новиот магазин Глобал во Мала Речица. Набргу после тоа неидентификувани напаѓачи го унишитија возилото на ко-сопственикот на Глобал и сопственик на Старт, Ѓупче Палевски. На 16-ти јули репортерката на A1 Маре Стоилова беше нападната додека известуваше од погребот на Алберто Стојчев, жртвата на тепачка меѓу специјалната полициска единица "Тигри" и локалната младина

(види Дел 1.а.). Двајца од наводните напаѓачи беа притворени 30 дена, но не беа осудени. Судот во Виница не обезбеди податоци или потврда за обвиненијата.

Владата не вршеше ограничувања на академската слобода. Рамковниот Договор бараше подобар пристап за повисоко образование на етничките Албанци на нивниот мајчин јазик, а приватниот Европски Југоисточен Универзитет во Тетово даваше само некои инструкции на албански јазик, а неговиот примарен јазик беше англискиот (види Дел 5). Некои етнички Албанци продолжија да бараат од Владата да го акредитира несоодветниот и илегалниот универзитет во Тетово.

б. Слобода на мирни собири и здружувања

Уставот гарантира слобода на мирни собири и здружувања, а Владата главно во пракса ги почитуваше овие права.

Беа дозволени големи јавни средби со однапред обавестување на властта. Религиозните собири, ако се случуваа надвор од соодветните религиозни објекти, мораа да бидат одобрени однапред од Министерството за Внатрешни Работи и можеа да бидат составени само од регистрирани религиозни групи

Политичките партии и организации требаше да се регистрираат во суд. Беа регистрирани повеќе од 70 политички партии, вклучувајќи ги и партиите на Албанците, Турците, Србите и Ромите. Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски се обидуваше да ја заплаши политичката опозиција. Меѓутоа, тој не и забрани на ниедна партија да се регистрира.

в. Слобода на вероисповед

Уставот гарантира слобода на вероисповед, а Владата воглавно го почитуваше ова право во пракса. Меѓутоа, законот поставил извесни ограничувања на религиозната практика со рестрикција за градење на места за богослужба и парохиски училишта. Уставот (модифициран во 2001 година, како што беше договорено со Рамковниот Договор) посебно потенцира неколку религиозни секти и вери, вклучувајќи ја и Македонската Православна Црква, Методистичката црква, Исламот и Еврејската религија. Ниедна од овие религиозни заедници немаше официјален статус или привилегии. Меѓутоа, во текот на годината на планината Водно беше поставен 76-метарски крст, надвисувајќи се над градот, посветен на Православната Црква и потпомогнат со јавни фондови.

Владата бара од верските групи да се регистрираат. Во пракса верските групи потребно е да се регистрираат за да добијат дозволи да градат цркви и да бараат визи за страни лица и други дозволи од Владата.

Законот за Верски Заедници и Религиозни Групи постави некои рестрикции при изградба на верските храмови. Донесена е одредба за вршење служби во други места, која не е вклучена во Законот, ако дозволата е добиена 15 дена однапред. За вршење на верски ритуали во приватните домови не е потребна дозвола или одобрение. Законот исто така наведува дека верски активности "нема да ги пореметуваат јавниот ред и мир и нема да ги омаловажуваат религиозните чувства и другите слободи и правав на лица кои не се членови на таа религија". Владата не ги спроведуваше во сила поголемиот дел од овие одредби од Законот, но делуваше спрема приговорите кога ќе ги примеше. Неколку регистрирани протестантски групи не успеаја да добијат дозволи за градење на нови цркви поради бирократските отежнувања што влијаеја на сите нови градби. Црквите и цамиите често пати се градеа без соодветни дозволи за изградба. Владата не превземаше никакви дејствија против верски зданија, за кои немаше соодветни дозволи за градба.

Законот за Верски Заедници и Религиозни Групи бараше исто така странците кои вршеа верска дејност и религиозни ритуали да бидат регистрирани кај Владината Комисија за Односи со Верските Заедници.

Во 1995 година законот налагаше децата од основните училишта да учат на македонски јазик, а не смеат да ги учат странски лица дури и ако самите деца се странски лица и не го зборуваат македонскиот јазик. Понатаму, не е дозволено странски лица да раководат со образовни институции, да ги држат предавањата или да даваат оценки на оние што не се државјани. Во септември властите превземаа мерки да се урне Академијата Тимоти, една евангелистичка Христијанска академија, раководена од странски лица за деца од странство. Кон крајот на годината новата Влада им одобри работни визи на вработените во училиштето и работеше на тоа да се легализира неговиот статус.

Беше направен извесен напредок во враќање на религиозната сопственост претходно поседувана од државата. Многу цркви и цамии имаа големо земјиште или друга сопственост, која беше одземена од Социјалистичката влада на Југославија. Навистина сите цркви и цамии им беа вратени на соодветните религиозни заедници, но тоа не беше случај со многу други посedi. Често пати побарувањата беа искомплицирани од фактот дека поседите ги смениле сопствениците многу пати или биле урбанизирани. На 28-ми август Министерството за Финанси и Ерејската заедница постигнаа договор за враќање на сопственоста на Ерејската Заедница. Министерството за Финанси се сложи да и врати на Ерејската заедница три згради во Битола, еден дел од недвижнина во Скопје и обврзници со вредност од околу \$2,76 милиони (165 милиони денари).

Немаше извештај за уништување на верски храмови во текот на годината. Меѓутоа, многу места не беа целосно недопрени, како резултат на конфликтот од 2001 година. Во декември беа вандализирани две цркви во селата Сетоле и Отуње кои веќе беа ограбени во 2001 година. На 15-ти август Муслуманската

група Суни илегално постави армиско присуство во религиозниот Бектешски објект , Арабати Баба Теќе во Тетово, домот на мала, активна исламска заедница Бектеши, и поднесе барање за сопственост на објектот и еден хотел и два ресторана. Окупаторската групата можеби доби премолчана помош од владеачката ВМРО-ДПМНЕ и ДПА; сопственикот на рестораните и хотелот имаше реноме на симпатизер на СДСМ. До крајот на годината, спорот за сопственост меѓу религиозната секта Бектеши и Исламската заедница околу верскиот објект остана нерешен. Иако вооружените натрапници под притисок на меѓународната заедница си отидоа до крајот на годината, фундаменталистичките исламски лидери сеуште вршеа служби во Теќето пет пати дневно.

Во земјата имаше малцинства од македонски Муслимани и босански Муслимани. Некои етнички македонски Муслимани приговараа дека државата понекогаш ги меша со етничките Албанци и етничките Турци поради муслиманските презимиња и мешаните бракови, а во некои случаи запишувајќи ги нивните деца во албански паралелки.

Немаше никаков напредок во истражувањето на нападите на муслиманските места на богослужба од 2001 година, вклучувајќи ги и нападот на битолската џамија во јуни 2001 година и палењето на прилепската џамија во јуни 2001 година.

За повеќе поединости видете во Извештајот за Слобода на Вероисповест.

г. Слобода на движење во земјата, патување во странство, емиграција и репатријација

Уставот ги гарантира овие права а Владата воглавно ги почитуваше во пракса. Враќањето на полицијата и присуство на набљудувачите на ОБСЕ и НАТО ТФФ војниците го олесни движењето на граѓаните во претходно конфликтното подрачје. Донесувањето на Законот за Амнестија од страна на Парламентот им овозможи на поранешните борци на ОНА да ги напуштат претходно конфликтните подрачја без страв од долгороочно затворање а со тоа се намали првобитниот отпор на борците за враќање на полицијата. Освен тоа, УНХЦР обезбеди зајакнато присуство на теренот и автобусите со повратниците и раселените лица во конфликтните подрачја да поминат полесно на контролните пунктови. Према НАТО, од 130 воени контролни пункта во јануари во поранешните кризни подрачја, до крајот на годината останаа само 25. Полицијата во поранешните кризни подрачја постепено ги превземаше своите полициски обврски. Во скоро сите села во поранешниот кризен регион поставија канцеларии на селската полиција за врска за да се охрабри населението да ја прифати полициската власт. Сепак во текот на годината имаше повремени извештаи за неовластено притворање на луѓето на патиштата од страна на армијата или полицијата.

Во време на врвот на внатрешниот конфликт на земјата, УНХЦР процени дека околу 170.000 лица, отприлика 8% од населението, беа раселени од нивните домови. Во текот на годината, поголем број од внатрешно раселените лица и бегалци се вратија во своите домови. Меѓутоа, многу лица не се вратија бидејќи нивните домови беа многу или сосема уништени. УНХЦР и странските влади правеа напори за поправка на домовите кои претрпеле помали оштетувања. Европската Агенција за Обнова продолжи со обновување на повеќе оштетените куќи. До октомври, околу 5.600 домови од вкупно повеќе од 7.000 уништени и оштетени, беа поправени или обновени. Други лица не се вратија во нивните домови во етнички мешаните места, бидејќи се чувствуваа несигурни, а во некои случаи не се чувствуваа ниту безбедни. На крајот на годината УНХЦР и Македонскиот Црвен Крст (МРЦ) проценија дека бројот на внатрешно раселените лица се намалил до околу 9.442 лица и вкупно 2.115 семејства. Според УНХЦР, околу 3.000 бегалци не се вратија од Косово.

Во земјата можеа да влезат лица со лична карта, а деца што патуваат со нив со извод од матичната книга на родените. За возрасните без лични карти, постоеше процес на верификација со помош на УНХЦР и Министерството за Внатрешни Работи. УНХЦР забележа дека оваа практика беше во полн ек кога етничките албански бегалци се враќаа во Македонија од Косово.

Со донесување на Уставот во ноември 1991 година, секој југословенски граѓанин кој има легално седиште во Македонија може да добие државјанство само со молба. Меѓутоа, нерешениот статус на државјанство на долготочно постојано жителство остана како проблем. Многу поранешни југословенски државјани не можеа да добијат македонско државјанство. Десет години од одредбите на Законот за Државјанство од 1992 година, тие останаа без државјанство, често пати без валидни лични исправи. Како резултат на тоа, им беа ускратени голем број граѓански, политички, економски и социјални права, вклучувајќи го и правото за работа, како и правото на здравствено осигурување, услуги од социјална заштита, пријавување на невработеност и добивање здравствено осигурување. Државата нив ги сметаше за странски државјани, било легални или нелегални. Освен тоа, децата родени во земјата од родители со нерешено државјанство го наследија проблемот. Иако овие деца беа примени на одат на училиште, УНИЦЕФ и невладините организации известуваа дека овие деца не се оценуваа и не добиваа потврди за завршено образование.

Од 1999 година УНХЦР и Советот на Европа помогнаа да се подготват и да се дадат на усвојување амандмани на нацрт законот за државјанство со кој би се намалила границата на годините на престој на странските државјани, на 10 години, и да се направат другите измени во согласност со меѓународните и Европските стандарди. Ова се планираше да се изврши во текот на годината, меѓутоа се одложи. Секоја година околу 2.000 лица поднесуваа барање за државјанство.

Во февруари Владата ја ратификуваше Европската Конвенција за Националност, со што се створи основа за спречување на понатамошни случаи на немање државјанство. Законот за Државјанство од 1992 година не даде никакви повластици за бегалците или лицата без државјанство; меѓутоа, постојното законодавство прифаќа бегалците и лицата без државјанство да може да поднесат барање за државјанство после осум регистрирани години на престој, со тоа да ги исполнуваат сите други потребни барања.

Законот предвидува давање азил или статус на бегалец според Конвенцијата на ОН за Статусот на Бегалците и нејзиниот Протокол од 1967 година. Меѓутоа, Владата сеуште не го донела законот за азил. Во соработка со УНХЦР беше подготвен нацрт закон за азил кој беше компатибilen со Женевската Конвенција и меѓународните стандарди и се чекаше да се поднесе на Парламентот. Решавањето на статусот на бегалците се вршеше према важечкиот Закон за Движење и Prestoј на Странскии државјани од 1992 година. Владата соработуваше со УНХЦР и други хуманитарни организации за помош на бегалците и направи голем напор да смести повеќе од 300.000 косовски бегалци во 1999 година. До крајот на годината, вкупниот број на преостанатите бегалци од Косово, од кои скоро сите беа Роми, беше 2.724. Овие бегалци искористија со статусот на ограничена привремена хуманитарна заштита која не обезбедуваше сигурност или права за локална интеграција. 1.325 бегалци беа сместени кај семејства, а 1.399 во колективни центри во шуто Оризари и Катланово, близу Скопје. Владата го даде првиот азил.

Во текот на годината немаше извештаи за враќање на лица во земјите од каде тие беа прогонети.

Дел 3. Почитување на политички права: Правото на граѓаните да ја менуваат нивната Влада

Уставот им дава право на граѓаните да ја менуваат нивната влада по мирен пат, а граѓаните го применија ова право во практика преку периодични слободни и фер избори одржани на база на општо право на глас. Со земјата управува еднодомен Парламентот. Премиерот, кој е на чело на Владата, го избира партијата или коалицијата што има мнозинство во Парламентот. Премиерот и другите министри не можат да бидат членови на Парламентот. Претседателот, кој има функција шеф на Државата, Претседател на Советот за Безбедност и Врховен командант на вооружените сили, номинира мандатор, кој најчесто понатаму станува Премиер и ја конституира Владата. Номинацијата на Премиер од страна на победничката коалиција мора да биде одобрена од Парламентот.

На 13. август 2001 година, домашните политички партии го потпишаа Рамковниот Договор со меѓународно олеснување од САД и ЕУ. Претставниците оценија дека Рамковниот Договор до извесно ниво ќе влијае на околу 100 закони, од кои 80 се однесуваат на децентрализација и локална самоуправа. До крајот на годината, Парламентот почна со примена на законски одредби од што

произлегоја од Рамковниот Договор (вклучително и промени во Уставот), кои допринесоа за подобрување на граѓанските права на малцинствата и пренесување на властта на локалната управа. Платформата и законите ги опфаќаат работи како употреба на албанскиот јазик во Парламентот, локалната управа и високото образование; еднаков пристап до медиумите; реформа на полицијата и вклучување на поголем број од малцинствата во полицијата и во другите државни институции; и враќање на полицијата, бегалците и внатрешно раселените лица во поранешните конфликтни подрачја. Владините претставници проценија дека процесот ќе биде завршен пред наредните локални избори во 2004 година.

Опозиционите партии освоја сигурна победа на националните парламентарни избори на 15. септември, кои беа слободни, фер и мирни, со излегување на гласање 73% од населението. Техничката реализација на изборите, под раководство на Претседателот на Државната Изборна Комисија, Мирјана Лазарова-Трајковска, и со меѓународна помош, беше според меѓународните стандарди. ОБСЕ предводеше меѓународен мониторинг сочинет од скоро 1.000 набљудувачи. Најголемата етничка македонска коалиција гЗа Македонија Заедног (предводена од СДСМ и ЛДП) освои 60 од 120 парламентарни места, победувајќи ја владеачката ВМРО-ДПМНЕ и нејзиниот коалиционен партнери пред изборите, Либералната Партија, кои заедно освоја 33 места. Македонската Социјалистичка Партија освои 1 место. Меѓу етничките албански политички партии, партијата ДУИ предводена од поранешниот командант на ОНА Али Ахмети, освои 16 места. Етничката албанска партија ДПА освои седум, ПДП две и НДП едно.

Од неколкуте, издвоени неправилности при изборите, најсериозно беше во Лешок, каде припадници на Главовите влегле во гласачкото место замавнувајќи со оружје, го истепале претседателот на локалната гласачка комисија и ги укrale кутиите со гласачки ливчиња. Изборите се повторија во Лешок после две недели. Прегласувањето беше мирно и не го промени резултатот од изборите.

На 31. октомври, Парламентот изгласа нова Влада составена од СДСМ, ЛДП и ДУИ. Претседателот на СДСМ и поранешниот Премиер Бранко Црвенковски беше избран за Премиер; СДСМ исто така ги предводи Министерствата за Одбрана, за Надворешни Работи, за Внатрешни Работи, за Локална Самоуправа, за Култура, за Економија и за Животна средина. ЛДП ги предводи Министерството за Финансии, за Труд и Социјална Заштита и за Земјоделие, а има и еден Министер без Ресор. ДУИ ги предводи Министерствата за Правда, за Транспорт и Врски, за Образование, и за Здравство. По едно од трите места Заменик Премиер беше дадено на секоја од трите партии.

Пред националните избори од 15. септември, владеачката ВМРО-ДПМНЕ се обиде да влијае врз резултатот со заплашување на приврзениците на опозицијата и новинарите. За време на кампањата, имаше неколку инциденти на

заплашување на политички кандидати и нивните приврзаници. Низ прозорецот на локалното седиште на лидерот на СДСМ беше фрлен молотов коктел. Градските босови на ВМРО ги заплашуваа со пожар општинските работници кои гласаа за конкурентот СДСМ. Локалната полиција се користеше за вознемирање на приврзениците на опозицијата. Пред изборите, Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски се обиде да манипулира со гласачките листи регистрирајќи 3.200 етнички Македонци кои живеат во Албанија (и на кои неодамна Бошковски им издал пасоши) како да се со постојано место на живеењето во просториите на Министерството за Внатрешни Работи. После завршување на изборите, ВМРО-ДПМНЕ се обиде да фрли сомнеж врз нивната валидност. Поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бошковски и околу 10 полицајци од всиок ранг се обидоа да ја заплашат Претседателката на Државната Изборна Комисија (ДИК) ноќта на 18. септември со цел да ја спречат да ги објави резултатите од изборите во рок од законски одредените 72 часа. Бошковски продолжи јавно да обвинува за фалсификат и измама, што не беше подржано од меѓународните набљудувачи на изборите. Тој исто така со фалсификуван налог ја испрати полицијата да провали во фабриката за печатење на гласачките ливчиња во Прилеп вечерта на 17. септември. Бошковски тврдеше дека неколку илјади дополнителни ливчиња биле испечатени тајно и употребени со измама. Меѓутоа, неговата партија, ВМРО-ДПМНЕ беше меѓу оние кои претходно се сложија да ги уништат гласачките ливчиња пред изборите, поради грешка во печатењето.

На 9. септември, членови на паравоената единица гЛавовиг со истрели го прекинаа митингот на опозицијата во Прилеп. Немаше повредени. Пред митингот, некои од гЛавовите и други приврзаници на ВМРО-ДПМНЕ со блокирање на пристапните патишта се обидоа да го спречат влезот на лидерите на опозицијата во Прилеп.

Во ноември беше извршен попис на населението, кој посебно се бараше со Рамковниот Договор, со помош и надзор од ЕУ. Пописот, кој беше во согласност со сите меѓународни стандарди, го прифатија сите значајни локални групи. Меѓутоа, етничката разнотоа и крајните резултати сеуште не беа готови до крајот на годината. Беше одлучено да важи општото прифаќање на документацијата за престој; беа ангажирани доволен број попишуващи од малцинствата; повеќе јазици беа користени во пописните листи. Според меѓународните стандарди, македонските државјани, кои се надвор од земјата повеќе од една година, не се бројеа.

Првиот круг на гласање за претседателските избори се одржа во октомври 1999 година; имаше шест кандидати на гласачките ливчиња, претставници на секоја од поголемите политички партии, вклучувајќи ги и двете етнички албански партии. Меѓународните набљудувачи известија дека одвивањето на првиот круг беше задоволително и двата кандидати кои добија најголем број гласови отидоа во вториот круг. Кандидатот на владеачката партија ВМРО-ДПМНЕ, Борис Трајковски, го доби мнозинството на гласови во вториот круг во ноември 1999

година, но кандидатот на опозиционата СДСМ приговори за измама и поднесе приговор на резултатите. Меѓународните набљудувачи се сложија дека имало некои нерегуларности во некои подрачја во земјата во вториот круг и Врховниот Суд одлучи вториот круг да биде прогласан на 230 гласачки места со мнозинство од етнички Албанци. Меѓународните набљудувачи повторно известија за бројни инциденти со гласачките ливчиња и други проблеми за време на прогласувањето во декември 2001 година. Изјавувајќи дека Владата не е способна за спроведување фер гласање во оспорените подрачја, СДСМ не поднесе барање за друго прогласување. Претседателот Трајковски беше прогласен за Претседател во декември 1999.

Од 120 места во Парламентот избран на 15. септември, 16 беа жени за разлика од претходниот Парламент каде беа девет. Од вкупно 16, 15 беа етнички Македонки, а една етничка Албанка (прва досега). Во Муслиманските заедници, посебно кај етничките Албанци кои повеќе се држат до традицијата, на многу жени им беше одземено правото на глас поради праксата да се гласа фамилијарно/за други каде машките членови на фамилијата гласаат во нивно име (види Дел 5). Од новата Влада прогласена на 31. октомври, две од 17 министри беа жени.

Голем број политички партии ги застапуваат интересите на малцинствата, вклучувајќи ги етничките Албанци, етничките Турци, етничките Срби и Роми. Четири етнички албански партии и партијата на Ромите имаат членови во Парламентот; владеачката владина коалиција вклучи една од трите најголеми албански партии, партијата на Ромите, партијата на Бошњаците, партијата на Србите и партијата на Турците. Парламентот имаше 26 членови етнички Албанци, еден македонски Муслиман, еден Ром, двајца Турци и двајца Бошњаци.

Некои етнички Албанци и претставникот на Ромите изјавија дека дискриминацијата кон нив ги лишува од нивните граѓански права. (види Дел 2.д.).

Дел 4. Однос на Владата кон истраги од страна на меѓународни И невладини организации во врска со пријавени наводни повреди на човековите права

Голем број меѓународни и домашни групи за човекови права обично работеа без ограничувања од страна на владата, водејќИ истраги и објавувајќИ ги нивните резултати од случаите на повреди на човековите права. Известувањето од страна на локалните невладини организации за повреди на човекови права извршени во текот на конфликтот од 2001 година, беше ограничено и понекогаш еднострочно. Меѓутоа, во текот на годината зачестија примерите на точно и фер известување за конфликтот. Владините претставници не беа секогаш полни со разбирање према гледиштата на групите за човекови права.

Имаше повеќе од 4.000 регистрирани невладини организации, вклучувајќи ги и Македонскиот Црвен Крст, Еуробалкан, ФОРУМ, Транспарентност Интернашнал, МОСТ, Македонскиот Хелсиншки Комитет и многу локални невладини организации посветени на одредени цели, вклучувајќи ги и правата на Ромите, трговија со луѓе и права на гласачите.

Набљудувачките мисии на ОБСЕ и ЕУ продолжија да помагаат со имплементација на Рамковниот Договор и работа околу враќање на довербата меѓу етничките Македонци и Албанци. Килибарните Лисици (ТФФ) на НАТО им обезбедуваа безбедност на меѓународните набљудувачи. ТФФ ја заврши својата мисија во земјата на 15. декември. Под заштита на ТФФ, 93% од раселените лица се вратија во своите домови а полицијата се врати во 100% од конфликтните подрачја од каде беше истерана. ТФФ овозможија безбедност и за изборите на 15 септември следствената промена на владата. Кон крајот на годината, ТФФ беа заменети со нова и помала НАТО оперативна група, вСојузничка Хармонијаг, но сепак не беше заменета со сили на ЕУ.

ОБСЕ ги предводеше напорите на меѓународната заедница да ја ангажира Владата во проблемите со човековите права. И восстанието во 2001 година, како и Косовската криза во 1999 година наведоа многу невладини организации да основаат свои канцеларии во земјата; многу од овие организации имаат силен интерес за решавање на проблемите со човековите права.

На 25. октомври, меѓународниот Суд во Хаг, (ИЦТС) го потврди барањето од мај на обвинителот на Хашкиот Трибунал за преземање на петте случаи на воени злосторства. Судството ја изрази својата спремност да одговори на инструкциите за суспензија на понатамошни домашни постапки околу петте случаи, но го одби барањето на обвинителот да даде првенство на Хашкиот Трибунал за сите понатамошни случаи на воени злосторства. Пред одлуката на судот, судството соработуваше со Трибуналот овозможувајќи им набљудување на истражувањата во с. Љуботен и с. Непроштено за наводните воени злосторства. Кон крајот на ноември, Скопскиот Суд 2 му даде првенство на Трибуналот за четири од петте потенцијални случаи поврзани со немирите од 2001 година. Во ноември Судот во Тетово му даде првенство на Трибуналот за друг случај. И покрај упатствата од Трибуналот во Хаг да ги ослободат, Шкодран Идризи и Фадиљ Ферати, притворени под сомнение за малтретирање и сексуална злоупотреба на работници од градежното претпријатие Маврово, останаа во притвор до Декември, кога беа ослободени од Скопскиот Суд 2. (види Дел 1.д.).

Канцеларијата на Омбудсманот, отворена во 1997 година, проследи околу 2.000 жалби во текот на годината. Таа прими и одговори на несразмерно поголем број барања од етнички Македонци во однос на оние од малцинствата. Во 2.000 за прв пат канцеларијата на Омбудсманот му презентираше на Парламентот листа на препораки што не биле прифатени или применети од државните органи.

Парламентот одговори со донесување резолуција со која и се наредува на државната администрација да ги примени тие препораки. Меѓутоа, малку беше сторено за спроведување на оваа резолуција. Рамковниот Договор бара од Владата значително да ја зголеми властта на Омбудсманот. Омбудсманот треба да добие пристап до сите официјални документи, да има овластување да спречи извршување на некој административен акт, ако одлучи дека актот може да биде штетен за основните права на поединците и право да приговара за уставноста на законите. Во март поранешниот Канадски Омбудсман Алекс Травик обезбеди техничка експертиза за канцеларијата на Омбудсманот. Во јуни беше предложен нацрт на Законот за Омбудсман; меѓутоа, примената на овие одредби не започна до крајот на годината.

Дел 5. Дискриминација по основ на раса, пол, инвалидизираност, јазик, или социјален статус

Уставот гарантира еднакви права за сите граѓани без разлика на пол, раса, боја на кожата, национално или социјално потекло, политичко убедување, сопственост или социјален статус. Со Рамковниот Договор се одредува дека вПринципот на недискриминација и еднаков третман на сите пред законот ќе се почитува целосно. Овој принцип ќе се применува посебно во поглед на вработување во јавната администрација и јавните претпријатија, како и пристап до јавен финансиски и деловен развој. Меѓутоа, социјалната дискриминација против етничките малцинства постои, а заштитата на правата на жената е сеуште проблем.

Жени

Домашното и другото насилиство кон жената беше постојан и вообичаен проблем. Правни лекови им беа на располагање на жртвите на силување, вклучително и жртвите на силување во брак. Меѓутоа, културните кодови ги обесхрабруваа пријавувања на такви насилиства и кривичните обвиненија за домашно насилиство, беа многу ретки. Загриженоста на јавноста за насилиството кон жените не беше видлива во медиумите, иако некои групи на жени работеа на тоа да ја подигнат свеста за проблемот. Невладините организации овозможуваа загрижување на жртвите на брачна злоупотреба. Постоеше директна телефонска линија но во ограничено време. Владата понуди ограничена помош за жртвите на домашното насилиство, но се потпираше најмногу на меѓународна донаторска поддршка за да се одржува директната линија и засолништето.

Спрема некои истражувања, една од четири жени во земјата беше жртва на домашно насилиство, било физички или психички. Кривичниот Закон не содржи членови кои се однесуваат на семејно насилиство, ниту пак ги смета семејните напаѓачи одговорни за злоупотреба. Жртвите на семејното насилиство често пати се противеа да поднесат тужба против сторителите поради срамот што би бил нанесен на семејствата.

Постоеше проблем со трговија со жени и девојки заради проституција и порнографија (види Дел 6.ф.).

Проблем беа и сексуалните напади на жените на работното место. Уставот им ги дава истите законски права и на жените и на мажите. Меѓутоа, општеството и кај муслиманските и кај христијанските заедници беше патријархално и напредокот на жената во современа улога беше ограничен. Жените останаа неадекватно застапени на повисоки нивоа во владините и приватните сектори, иако некои жени се истакнуваа, а законот пропишан во 2001 година одредуваше жените да бидат вклучени минимум со 30% во секоја партиска листа на кандидати за септемвриските парламентарни избори. Како резултат на тоа, новиот Парламент имаше најголем број жени во историјата на земјата, вклучувајќи ја и првата етничка Албанка која освои место. Жените од некои етнички албански заедници немаа еднакви можности за вработување и образование, во прв ред поради традиционалните и религиозните ограничувања за нивно целосно учество во општеството и училиштата. Во некои етнички албански заедници, на некои жени им беа одземани правата на глас поради праксата на семејното/гласање за друг гласање каде мажите гласаа во име на женските членови на семејството (види Дел 3).

Повластиците за мајчинство вклучуваа деветмесечно платено отсуство и тоа целосно се почитуваше во пракса во државните организации. Жените исто така го задржаа и правото да се вратат на работа две години после пораѓање. Меѓутоа, некои приватни форми и организации поставија рестрикции на овие повластици.

Меѓу групите за одбрана на жените беа Хуманитарното Здружение за Еманципација, Солидарност и Еднаквост на Жените; Унијата на Здруженијата на Македонските Жени и Лигата на Албанските Жени.

Деца

Владата беше посветена на правата и на доброто на децата. Меѓутоа, беше прилично ограничена поради малите средства. Претседателот Трајковски учествуваше на Специјалната Сесија на ООН за Децата, од 8. до 10. мај во Њујорк. Канцеларијата на Омбудсманот имаше специјално одделение за децата, делумно финансирано од УНИЦЕФ. Образоването беше задолжително до осмо одделение или до возраст од 15 до 16 години. Меѓутоа, некои деца воопшто не одеа на училиште. Министерството за образование објави дека опфатеноста е 95%, но не објанви никакви други официјални податоци за бројот на деца што одат на училиште или пак за бројот на децата кои немаат пристап до образоването. Основното и средното образование се бесплатни, иако учениците мораат сами да си ги обезбедуваат книгите и другите материјали.

Јавниот транспорт беше прилагоден према учениците. Скоро 90% од децата кои го завршиле основното образование продолжиле со средното. И во основното и во средното образование, девојчињата во некои етнички албански заедници останаа недоволно застапени во училиштата, а само околу половина од учениците од етничките малцинства одат во гимназиите. Ова се должи делумно на немање доволно класови на јазиците на малцинствата во средните училишта, а делумно на убедувањето на руралните етнички албански фамилии дека девојчињата треба да се повлечат од училиште на 14 годишна возраст. Според лидерите на ромската заедница, до 10% од ромските деца никогаш не посетиле училиште и од оние кои оделе, 50% го напуштиле во петтото одделение. Само 35 до 40% завршиле осмо одделение. Министерството за Образование ги поттикнува учениците од етничките малцинства, посебно девојчињата да завршат средно образование. Медицинската нега за децата беше адекватна меѓутоа беше недоволна поради тешките економски услови во земјата и поради слабиот систем на заштита во земјата.

Во септември околу 200 етнички албански ученици ја бојкотираа наставата во училиштата неколку недели за да протестираат, според нивните согледувања, за нерамноправноста на училишта на етничките малцинства наспроти етничките Македонци.

Во октомври околу 200 етнички македонски ученици ја бојкотираа наставата во две јавни училишта во поранешниот кризен регион, во с. Теарце и с. Шемшево, бидејќи поранешните борци на ОНА поставија споменик-биста на паднат борец, пред етнички мешаните училишта. И покрај постојаниот притисок од меѓународната заедница да се отстрани спомениците, тие останаа кај што беа во соучесништво со локалните етнички албански лидери. На училиштето во с. Шемшево исто така му беше незаконски променето името во името на еден етнички албански учител. Во декември се направи компромис меѓу Владата и локалната заедница училиштето да се именува според селото. Меѓутоа, до крајот на годината, бистата на учителот Јумни Јонузи, остана во дворот на училиштето. На 16. декември, етничките македонски ученици од шест тетовски села почнаа повремено да одат во регионалното училиште во с. Сиричино.

Во јуни 2001 година, неколку ученици од гимназијата во с. Неготино беа тепани во еден инцидент во кој беше инволвирана директорката. Наставничкиот совет се обиде да ја отстрани директорката од нејзината позиција врз база на Член 93 од законот за средно образование. Меѓутоа, Министерот за Образование и Наука формално не ја разреши. Како реакција на тоа, учениците и професорите во рамките на гимназијата организираа штрајк. шест професори кои учествуваа во штрајкот, беа разрешени од нивните работни места и беа заменети, но учениците продолжија да протестираат. Братот на директорката со другарите ги нападнаа учениците што штрајкуваа. Локалниот претставник на Хелсиншкиот Комитет за Правата на Децата, сметаше дека со оваа ситуација се повредуваат Член 3 и Член 29 од Конвенцијата за Правата на Децата. Хелсиншкиот Комитет наведе дека учениците се жртви на политизирана атмосфера во

училиштето и несоодветна администрација во него. Освен тоа, Министерот на Образование и Наука не го поддржа школскиот одбор и не ја казни директорката. Обвинителите не покренаа обвинение против напаѓачите на учениците. До крајот на годината случајот не беше разрешен.

Канцеларијата на Омбудсманот за Децата беше отворена во 1999 година и беше овластена да ги истражува пријавите за повреда на правата на децата. Новите закони во врска со пропустите во правосудниот систем и реформите на постојниот закон за да се одговори на меѓународните стандарди беше даден на разгледување на Владата во декември 2000 година, но не беше решен до крајот на годината. Другите планирани реформи во Законот за Пензиска и Здравствена Заштита во кои беше опфатен детскиот труд, исто така останаа нерешени до крајот на годината.

Немаше чести извештаи за извршена злоупотреба на децата иако приирањето И анализирањето на податоци на ова поле е доста неразвиено.

Трговијата со девојки за проституција и порнографија остана како голем проблем (види Дел 6.ф.).

Инвалидизирани Лица

Законот забранува дискриминација на база на инвалидизираност. Меѓутоа, во пракса оваа одредба не беше во сила. Социјалните програми за задоволување на потребите на инвалидизираните лица постоеја до ниво кое го овозможуваа средствата од Владата. Ниеден закон или одредба не ја опфати пристапноста до домовите на овие лица. Постоеше социјална дискриминација према инвалидизираните лица.

Национални/Расни/Етнички Малцинства

Населението од околу 2,04 милиони беше составено воглавно од етнички Македонци, со големо етничко албанско малцинство, и од многу помалубројни Турци, Роми, Срби, Власи и други. Според последниот попис од 1994 година, етничките Албанци беа околу 23% од населението, но тие тврдеа дека се скоро една третина од населението. Поради големиот број на расселени лица и бегалци како и заради неподготвеност, етничките македонски и етничките албански лидери се сложија да го одложат новиот попис на населението - кој првобитно се планираше за јануари - за ноември. Иако податоците за етничкиот состав сеуште не беа објавени до крајот на годината, пописот беше прифатен од сите етнички локални групи, беше навремен, беше завршен беа насилиство и беше според меѓународните стандарди (види Дел 3).

Меѓуетничките борби и тепачки останаа вообичаени во јавните училишта во земјата и во текот на годината имаше ескалација на овој вид насилиство. Во септември и октомври, неколку етнички албански ученици беа нападнати и

малтретирани во Скопје. Протестот на учениците во октомври во Скопје заради убиството на еден етнички македонски ученик во Тетово, стана насилен. Учениците натепаа најмалку четири етнички Албанци и оштетија неколку автомобили. шест ученици беа уапсени и случајот остана нерешен до крајот на годината. Во октомври една група етнички Албанци во Тетово застрелаа тројца млади етнички Македонци, од кои еден го загуби животот. До крајот на годината полицијата сеуште го истражуваше настанот. Ова веројатно беше одмазда за убиството на полицијата на еден етнички Албанец претходниот ден (види Дел 1.а.).

Во текот на годината полицијата прими 51 извештај за вандаллизирани домови во етнички македонските села Једоарце, Отуње и Сетоле. Етничките албански напаѓачи не беа фатени до крајот на годината. Во текот на годината исто така беше известено дека се уништени девет куќи на етнички македонски во планинското село Брежно.

Сите граѓани се еднакви пред законот, а Уставот гарантира заштита на етничкиот, културниот, јазичниот и религиозниот идентитет на малцинствата вклучувајќи и државна помош за образование на јазиците на малцинствата преку средни училишта. Рамковниот Договор ги реафирмира овие права и наложува неколку експлицитни права во врска со употребата на јазиците на малцинствата, вклучувајќи и пристап на етничките Албанци кон повисокото образование на нивни јазик финансирано од државата. Меѓутоа, етничките тензии и предрасуди останаа како проблем а во некои владини институции, посебно во полицијата, имаше етничка дискриминација. Имплементацијата на законски промени што произлегуваа од Рамковниот Договор се одвиваше споро, и етничките Албанци и Роми особено, продолжија со приговорите за наголемо раширена дискриминација.

Недоволната застапеност на етничките Албанци во војската и полицијата беше главното обвинение на етничката албанска заедница, но во текот на годината властта активно почна да му се посветува на проблемот со помош на меѓународната заедница. Полициските сили останаа со доминантност на етничките Македонци, меѓутоа беше направен прогрес со назначување на етнички мешани патроли во претежно етничките албански подрачја. Етничките Албанци сочинуваа околу 3,8% од националните полициски сили, додека етничките Македонци сочинуваа 91,9%. Владата повеќе години имаше квота од 22% за запишување на ученици од малцинствата во средното полициско училиште но ова беше малку за предвидениот прогрес. За да се зголеми процентот на полицајци од етничкото малцинство Рамковниот Договор бараше од меѓународната заедница да обучи 1.000 нови полицајци од етничкото малцинство до јули 2003 година, и за македонската полиција да ги приклучи овие нови регрутти во етнички мешаните единици. Во септември 2001 година, започна обука на овие нови полицајци од страна на тренери на меѓународната заедница, а понатаму во годината обуката се изведуваше под команда на ОБСЕ.

До крајот на годината, 533 нови полицајци од малцинствата добија основна обука од ИЦИТАП или ОБСЕ. Од тој број, 437 беа етнички Албанци, шест Бошњаци, еден Хрват, четири македонски Муслимани, 30 Роми, 10 Срби, 40 Турци и пет Власи. Деведесет и девет етнички македонски полицајци ја завршија меѓународната обука, од вкупно 632. Околу 16% од завршените беа жени. Меѓутоа, поранешниот Министер за Внатрешни Работи Бушковски одби да им плати на новите vogлавно етнички Албанци кои и се приклучија на полицијата откако ја завршија обуката. Веднаш по доаѓањето во Октомври, новиот Министер за Внатрешни Работи, нареди исплата на новите регрутчи.

Војската продолжи со напорите да регрутира и да ги задржи офицерите и кадетите од малцинствата. Војската беше составена vogлавно од краткорочно ангажирани регрутчи, од сите етнички групи, иако етничките Албанци настојуваа да го избегнат задолжителниот воен рок многу повеќе од етничките Македонци. Процентот на етничките малцинства во набројаните рангови се сметаше дека е околу 15%, но процентот беше значително помал во професионалниот офицерски корпус. Малцинствата сочинуваа околу 10% од вкупниот број офицери, подофицери и професионални војници; околу 15% од кадетите во воената академија беа од етничките малцинства. Етничките малцинства сочинуваа околу 12% од цивилите вработени во Министерството за Одбрана. Министерството за Одбрана ги изнесе своите намери да го зголеми процентот на етничките Албанци на 22% во текот на 2003 година; меѓутоа, малиот број на пријавени И големиот број откажувања кај малцинските регрутчи ги оневозможи овие напори. .

Амандманите на Уставот произлезени од Рамковниот Договор овозможуваат Албанскиот јазик да се признае како втор службен јазик во подрачјата каде тој го зборува повеќе од 20% од населението. Со Рамковниот Договор се договорија Албанскиот јазик да се употребува од новите пратеници избрани во септември официјално во Парламентот со обезбеден превод на македонски јазик за етничките Македонци и другите за прв пат во Октомври. Пописот во ноември се вршеше на албански јазик и на другите јазици на малцинствата. Прогресот кај другите употреби на јазиците на малцинствата во согласност со Рамковниот Договор, се одвиваше многу бавно. Во подрачја каде етничките Албанци се повеќе од 20% од населението, Рамковниот Договор бараше граѓаните да може да комуницираат со локалните канцеларии на централната Влада, на Албански јазик и да им се одговара на истиот јазик. Освен тоа, населението кое зборува албански да може да добие лични исправи на албански јазик, а оние обвинети кривично да имаат право на превод на државно ниво на сите релевантни судски постапки и документи. Беше донесен закон за двојазични лични карти, но не беа направени до крајот на годината. Министерството за Внатрешни Работи сеуште правеше нацрт на законот за други патни исправи до крајот на годината. Рамковниот Договор одредува дека влокалните власти ќе одлучат демократски за употребата на јазиците на другите малцинства во јавните органи. Лидерите на Ромите продолжија да притискаат за правото на употреба на Ромскиот јазик на

официјално ниво иако Рамковниот Договор не предвидува употреба на јазикот на малцинствата во општини кои опфаќаат помалку од 20% од населението.

Етничките Македонци имаа 85% од работните места во државни служби; етничките Албанци имаа околу 10%; а другите малцинства имаа околу 5%. Етничките малцинства се жалеа дека тие се диспропорционално застапени на пониско рангирани позиции. Сосема на крај на годината поголем број професионални работни места во државните служби беа отворени за етничките Албанци како што се бараше со Рамковниот Договор, кој заговара вработување во државните служби на база на процентот на населението од етничката група.

Со Уставот се обезбедува основно и средно образование на јазиците на етничките малцинства, а оваа одредба се реафирмира со Рамковниот Договор. Основното образование се одвива на македонски, албански, турски и српски јазик. Образоването на албански јазик остана важен проблем за етничката албанска заедница; него го сметаа за витален проблем за зачувување на албанското наследство и култура. Скоро сите етнички албански деца добиваат осумгодишно образование во училишта на албански јазик. Бројот на учениците од етничкото малцинство кои го добиваат средно образование на нивните мајчини јазици, продолжи да се зголемува. Етничките Албанци се жалеа дека дистрибуцијата на сретствата за образование не беше пропорционална со бројот на припадници на етничките групи со вкупниот број на населението.

На универзитетско ниво, етничките малцинства останаа недоволно застапени, иако имаше извесен прогрес во зголемување на бројот на студентите од малцинствата. На универзитетите во Скопје и Битола барањата за прием беа полесни за малцинствата, се одеше со квота од 23% од слободните места, иако квотата секогаш не беше пополнета. Во најголем дел универзитетското образование се одвиваше на македонски јазик; до 2001 година имаше универзитетско образование на албански јазик само за студентите на скопскиот Педагошки факултет. Рамковниот Договор бара државата да обезбеди поголемо финансирање за образование на етничките Албанци на нивниот јазик. Во 2001 година со помош на ОБСЕ беше отворен приватниот Универзитет на Југоисточна Европа. Предавањата се вршеа на албански, английски и македонски јазик. И покрај жалбите за релативно високите школарини на приватниот универзитет, запишувањето продолжи да се зголемува.

Етничките Турци, кои сочинуваат околу 4% од населението, исто така се жалеа на владината, социјалната и културната дискриминација. Нивната главна грижа беше недостаток на образование и медиум на турски јазик. Еден постојан спор беше за желбата на родителите кои се сметаа себе си за Турци, да ги образуваат нивните деца на турски јазик, и покрај фактот што тие не го зборуваат турскиот јазик дома.

Имаше веродостојни извештаи за повремено насилие и вознемирање на Ромите од страна на полицијата. Четири полицајци претепаа двајца етнички

Роми на излезот од штип (види Дел 1.ц.). Организациите за правата на Ромите ја обвинија полицијата за зголемено дискриминација со тоа што постојано застануваа на страна на етничките македонски граѓани во споровите со Ромите.

Постоеја некои електронски медиуми на јазикот на Ромите. Во текот на годината имаше инциденти на социјално насилие против Ромите. Кај Ромите имаше најголема стапка на невработеност, најниски лични и семејни приходи, тие беа најмалку образовани и имаа највисока стапка на наталитет и морталитет од било која друга етничка група во земјата. Владата обезбедуваше многу малку во поглед на социјалните услуги на Ромите. Према пописот од 1994 година, Ромите сочинуваа 2% од населението, но нивните лидери тврдеа дека вистинскиот број на Ромите беше многу поголем. Уште од 1996 година беше понудено можно образование на ромски јазик во неколку основни училишта, меѓутоа имаше ограничени барања и немаше притисок за пообемна наставна програма.

Во 1999 година приближно 6.000 Роми избегаа од Косово и се населија во земјата, како реакција на косовскиот конфликт и непријателскиот став на етничките албански Косовари, кои отворено сметаа дека Ромите ги подржувале Србите и дека вршеле кражби и други прекршици спрема Албанците за време на кризата. Приближно 2.700 од овие ромски бегалци останаа во земјата до крајот на годината. Присуството на овие ромски бегалци не беше добредојдено меѓу македонските етнички Албанци, кои на големо го делеа мислењето со етничките албански Косовари за Ромите. Етничките Македонци ја изразуваа нивната иритираност со новите придојденици, од кои многу се сместија во Скопје, а дел од нив започнаа со пресретнување на возилата на улиците за просење, миење шоферирајбни или продавање мали предмети. Ромите ја заземаа најниската економска позиција на општеството и ново-дојдените го зголемија бројот на Ромите во рангот на најсиромашните.

Рамковниот Договор им овозможува на групите од етнички малцинства да ги истакнуваат нивните национални обележја веднаш до обележјето на Република Македонија на локалните јавни згради, во општините во кои тие се локално мнозинство.

Дел 6. Права на работниците

а. Право на здружување

Уставот гарантира право за формирање на независни струкови синдикати. Независни струкови синдикати беше дозволено да се организираат уште од 1992 година, кога беше формирано Здружение на Независни и Автономни Синдикати, иако сеуште постоеше национален струков синдикат. Сојузот на Струкови Синдикати на Македонија (CCM) беше наследник на поранешниот социјалистички синдикат; тој беше најголемиот партнер на Владата во преговорите за проблемите на работниците заедно со Стопанската Комора. Сојузот беше независен од Владата и посветен на интересите на работниците

што ги застапува. Повеќе од 50% од работниците се поврзани во синдикат, а синдикатите во конфекциската индустрија се посебно силни. Струковите синдикати беа на секаде застапени. ССМ опфаќа околу 14 посебни синдикати, организирани по индустриски сектори. Тоа стана една автономна организација на работниците со заеднички интерес. Членувањето беше доброволно, а активностите беа финансиирани целосно од членарината. Членовите кои плаќаат членарина беа скоро 75% од сета работничка сила. Во последните години се формираа неколку нови синдикати, меѓу кои на новинарите, полицајците и земјоделците.

Законот забранува дискриминација на синдикатите, меѓутоа таа постоеше во пракса. Работниците повремено беа отпуштани поради учество во синдикалните активности, а поради спороста на судскиот систем често пати поминуваа и две до три години за повторно да си го повратат работното место.

Синдикатите можат да се здружуваат слободно со меѓународни работнички синдикати и многу од нив го правеа тоа.

б. Право на организирање и колективно договарање

Уставот јасно го признава правото на работниците за колективно договарање, меѓутоа до крајот на годината не се примени законот на ова поле, а концептот за колективно договарање остана на својот почеток. Имаше колективно договарање, меѓутоа во лошата економска ситуација на земјата работниците имаа многу мало практично искуство. Колективните договори беа предмет на преговарање меѓу синдикатите и Министерството за Труд и Социјална Политика.

Уставот го гарантира правото на штрајк. Во март беше избран новиот претседател на ССМ и синдикатите организираа неколку штрајкови. Во мај вработените во јавната администрација покренеа еднонеделен штрајк, барајќи да се одреди минималниот износ на примања. Владата се сложи да одреди минимална месечна плата за Државната Администрација во износ од \$84.33 (5.060 денари). Во текот на годината во многу компании честопати имаше прекини на работата. Меѓу причините за штрајковите беа и барањата за плаќање на прекувремена работа, барањата за неплатени здравствени и пензиски придонеси, приговори за владините промени на раководниот персонал во некои државни претпријатија и приговори на разни одлуки поврзани со приватизацијата. Со неколку исклучоци (штрајкот на вработените во Нова Македонија, кои ги блокираа патиштата, штрајкот во Македонија Табак кој стана насилен, студентските штрајкови што станаа насиленни и големите штрајкови со по 8.000 учесници) штрајковите беа мали, ненасилни и се одвиваа во самите фирмии.

На полицијата и војската им е забрането да штрајкуваат, но при најмалку една прилика во текот на годината полицијата се закани со штрајк како начин за преговарање со актуелната Влада за зголемување на платите, а воените пилоти исто така го напуштија работното место во знак на протест против Владата за неиспакање на платите.

в. Забрана за принудна работа

Законот забранува принудна работа, вклучувајќи ги и децата. Меѓутоа, имаше извештаи дека децата биле користени во всивата економијав и во мали нелегални бизниси (види Дел б.д.).

г. Статусот на детскиот труд и најниската старосна граница за вработување

Уставот ја поставува најниската старосна граница за вработување на 15 години, а 17 за вработување на опасни работни места. Според Законот за Семејството, на малолетник (под 18 години) под старателство, кој има најмалку 15 години не му е потребно одобрено за работа од старателот и е слободен да ја користи неговата/нејзината плата. Работните малолетници се под специјална заштита на законот, кој вели дека малолетниците не смеат да се вработуваат на работни места штетни по нивното здравје и морал. Законот за вработување обезбедува и посебни заштитни мерки за малолетниците, жените и инвалидизираните вработени лица. Немаше студии или официјални податоци за вработување на деца под 15 години, но во текот на годината известувањата за прекршување на Законот за детски труд зачестија и детскиот труд се користеше во всивата економијав (вклучувајќи просење и продавање цигари и други мали предмети на отворени пазари, на улиците, во баровите или ресторантите, понекогаш ноќе) и во нелегални мали бизниси. Ваквите прекршувања беа само усмено казнувани, ако и воопшто беа казнувани, па така децата останаа да бидат подложни на експлоатација. Децата законски не смеат да работат ноќе или повеќе од 40 часа неделно. Министерството за Труд и Социјална Политика беше одговорно за спроведување на законите што го регулираат вработувањето на децата.

Во јануари Владата ја ратификува Конвенцијата 182 на Меѓународната Организација на Трудот (ИЛО) за најлошите форми на детски труд. Во април 2001 година Македонија потпиша четири конвенции на Советот на Европа за заштита на децата. Овие четири конвенции до крајот на годината не беа сеуште ратификувани од страна на Парламентот.

Напорите за елиминирање на злоупотребата на детскиот труд беа воглавно неефикасни и зачестија известувањата за прекршувања на законите на детскиот труд со текот на годините. Додека постоеше потребната законска инфраструктура имаше мала практична примена на законот и не беше сторено многу за да се зголеми свеста кај јавноста за злоупотреба на детскиот труд. НВО секторот беше активен во организирање на работилници за правата на децата.

Имаше некои програми и проекти наменети за спречување на децата да се вклучуваат во детски труд, како што се Проектот за Децата на Улиците, со кои се организираа засолништа за напуштени деца, а Министерството за Внатрешни Работи отвори Транзитен Центар за жени и деца инволвирали во проституција.

д. Прифатливи услови за работа

До крајот на септември просечните месечни примања беа околу \$186 (11.160 денари). Месечните примања се различни во поедини сектори; просечните месечни нето приходи во септември ја надминаа вредноста на месечната потрошувачка кошничка за семејство од четири лица за 14 %. Според тоа просечните примања не овозможуваа пристоен стандард на живеење на работниците и нивните семејства. Меѓутоа, многумина вршеа и дополнителна работа, честопати на всијиот пазарв. Владиниот Завод за Статистика процени дека 22,3% од населението живееше под линијата на сиромаштијата.

Работниците во земјата официјално имаат 40-часовна работна недела со минимум од 24 часа за одмор и добар годишен одмор и боледување. Според законските прописи за работа секој вработен има право на платено отсуство од 18 до 26 дена, не вклучувајќи ги викендите. Меѓутоа, високата невработеност и лошата економска состојба доведоа до тоа да многу лица прифаќаат работни услови што не се во согласност со законот. Некои малопродажни бизниси често пати бараат вработените да работат далеку повеќе од законските рамки.

Уставот гарантира безбедни работни услови, надомест за привремена неспособност и отпремнина. Иако постојат закони и прописи за безбедност на работниците, тие не беа стриктно спроведувани. Министерството за Труд и Социјална Политика беше одговорно за спроведување на прописите за работни услови. Према законот, ако работниците имаат некои здравствени проблеми, работодавците се обврзани да ги земат во предвид опасните ситуации. Ако некој работодавец не го направи тоа, вработените имаат право да ја напуштат опасната ситуација без да ги изгубат нивните работни места. Работодавците не го почитуваа секогаш ова право во пракса.

ѓ. Трговија со луѓе

Нов закон за забрана на трговија со луѓе стапи на сила на 25 јануари, во него трговијата со луѓе и дејствијата поврзани со неа се именуваат како кривично дело. Меѓутоа, трговијата со жени и девојки, заради проституција и порнографија, остана проблем. Според Центарот за Интеретничка Толеранција и Бегалци, во некои прилики И полицијата била соучесник во трговијата со луѓе.

Трговијата со луѓе со цел имиграција, не е посебно забранета со новиот закон, но е покриена со други прописи за имиграција. Според новиот закон за трговија со луѓе, трговците со луѓе се казнуваат со минимум четири години затвор. Казна од минимум шест месеци се дава уништување на личните исправи на лицето со кое е тргувано. Истата минимална казна се дава и на осудените кои свесно користеле или овозможиле друго лице да користи секսуални услуги од тргувано лице. Поголеми казни се даваа за оние кои тргувале со деца.

Во текот на годината со новиот закон беа поднесени обвиненија во најмалку три случаи. На 12. февруари полицијата уапси тројца трговци со луѓе во кумановското подрачје. Раците доведоа до спасување на шест жени. На 20 мај се донесе првата осуда за четворица мажи, обвинети за трговија со жени и деца. Во средината на ноември Судот во Куманово осуди на три години затвор друго лице за трговија со луѓе. На 5. декември Министерството за Внатрешни Работи покрена кривично обвинение за трговија со луѓе против едно лице од Гостивар и друго од Бугарија. На 27. декември македонските сили за спроведување на законите извршија рации по барови во Скопје, Охрид и Велешта (место близу Струга, поврзано со трговија со луѓе), каде постоеше оправдано сомнение за трговија со жени. Првичните извештаи покажаа дека 46 странски државјанки беа притворени или уапсени, а некои депортирани.

Во декември Министерството за Внатрешни Работи потпиша Изјава за Обврска за легализирање на статусот на лицата предмет на трговија со луѓе, што претставуваше промена во начинот на апсење: од период на апсење на виновникот кон период фокусиран на жртвата. Владата одвои средства за програмите за борба против трговијата со луѓе, вклучувајќи меѓуминистерска работна група, посветена на законските реформи, специјална полициска единица за борба против трговија со луѓе и давање засолниште за жртвите. Одделението за организиран криминал при Министерството за Внатрешни Работи имаше главна улога во борба против трговијата со луѓе и за тој проблем назначи две одговорни лица. Владата рутински соработуваше со соседните влади и меѓународни организации во случаевите на трговија со луѓе.

Министерството за Внатрешни Работи оцени дека во секое време имаше 500 до 2.000 жртви на трговија со луѓе во Македонија, а меѓу 8.000 и 18.000 жени и девојки беа жртви на трговија во земјата годишно. Иако според извештаите земјата беше транзитна земја и дестинација за многу тргувани лица, властта признава само мал број граѓани станале жртви. Некои забележаа дека земјата стана дестинација, а како главен фактор го наведуваа приливот на персонал и пари од странски воени сили. Трговците со луѓе врбуваа или насилено носеа жени од други земји, посебно од Молдавија, Романија и Украина а во помал број од Косово и Хрватска, за да работат како проститутки во неколку македонски градови и да вршат проституција низ земјата на нивниот пат до Албанија и Косово, а потоа во Италија и другите западно-европски земји. Жртвите беа врбувани со ветувања за вработување во странство. Многу од жртвите не беа свесни дека со нив се тргувало. Инволвираните жени и девојки биле често пати

присилувани да работат во бордели и ноќни клубови. Тие често пати биле предмет на насиљство, вклучувајќи силувања, напади и заплашувања.

Според Центарот за Интеретничка Толеранција и Бегалци, полицијата само во некои случаевите беше соучесник во трговијата со луѓе. На локално ниво се појавија корупција и вмешаност на полицијата во трговијата со луѓе. Според новиот закон, жртвите од нивните трговци од страна на полицијата повеќе не се депортираа веднаш, туку им се одобруваше продолжен престој во земјата. Жртвите беа охрабрувани да даваат информации за нивните трговци за да бидат кривично гонети, а постои и одредба за заштита на сведоци. Жените странци уапсени за проституција обично беа парично казнувани и депортирани. Проблем претставуваше неосетливоста на полицијата, меѓутоа обуката на полицијата за осетливост споро ги менуваше нивните ставови. Во ноември Пактот за Стабилност за трговија со луѓе разви еден курикулум за обука за подигнување на осетливост на полицијата. Владата не обезбеди средства на службите на НВО за поддршка на жртвите. Меѓународната Организација за Миграција (ИОМ) формира повеќе служби. Владата соработуваше со ИОМ за обезбедување прибежиште и медицинска и психолошка помош на жените жртви на трговија. Јавната свест за проблемот беше ниска, но се зголемуваше до крајот на годината. Како резултат на работата на ИОМ и друга меѓународна помош, се зголемуваше ангажираноста на општеството и беа поставени отворени линии.

Список на кратенки употребени во текстот